

CASARES E O PENSAMENTO SOLAR

Bieito Iglesias

Resumo: O texto repasa a obra de Carlos Casares relacionándoa co seu nicho ecolóxico ourensao e con diversas fontes literarias que van desde o neorealismo italiano (en especial o primeiro Pavese) á moral da mesura de Albert Camus, desde o vitalismo do pensamento grego ou o neopaganismo de Nietzsche ás influencias cristiás dos anos mozos.

Abstract: This article revises the work of Carlos Casares pointing at its connections with Ourense and with a diversity of literary sources, from Italian Neorealism (namely the early Pavese) to the morality of moderation of Albert Camus, and from the Vitalism of Greek thought or Nietzsche's Neopaganism to the Christian influences of his youth.

Palabras chave: Carlos Casares, cristianismo, Cesare Pavese, Albert Camus, tolerancia, pensamento solar.

Key words: Christianity, Cesare Pavese, Albert Camus, tolerance, solar thought.

Carlos Casares foi nado en 1941 nunha vila cativa que contaba na altura con vinte e oito mil moradores, moitos non nativos porque xa empezara o éxodo rural e contábanse bandos de recién chegados á capital desde o país traseiro dos agros. Corren os días da fame que deixaron sedelas abertas na lembranza comunal da inmediata posguerra estendidas ata hoxendía, no entanto talvez pasaron máis langrina madrileños, romanos ou parisinos coevos, castigados unhos polo escenario urbano desabastecido e entalado entre a cartilla de racionamento e o mercado negro; e devastados outros pola guerra mundial. Aquí, nunha ruralía abastada de pan centeo sempre se podía rillar un codelo precurado, eso si, con esforzos sobre-humanos (monda á mau de saramagos outonizos, seitura na canícula etc) se os contemplarmos cos ollos do mundo actual poboado polo que Pasolini denominou humanidade superflua, entregada ao consumo macizo e descoñecedora de actividades extremadamente necesarias tales como arrincar o fruto da terra.

Canda Casares naceu o cine Xesteira, seguido na mesma década pola abertura doutras salas (Mary, Avenida), de maneira que se explica a cinefilia do noso autor plasmada no romance *Ilustrísima* e quizais responsable do seu estilo plástico, visual e descritivo, no que prima o espazo sobre o tempo e a sensación sobre a palabra. Tamén se edifica, en 1949, o estadio do Couto, no tránsito dunha España taurina a outra balompédica, e nesa atmosfera caneou o Carliños que ingresa no seminario (a mellor pedreira futbolística local) e logo milita no Antela coa nomeada de Kubalita.

Abandona a carreira eclesiástica no 57, cando surte ás estradas o Seat 600, e xa nos sesenta na universidade compostelá conecta co galeguismo, coa poesía minerval e a oposición á ditadura. Por aquil tempo auroral Casares compón a figura do progre provisto das armas epocais: un cristianismo *aggiornato* e un marxismo que libra en toda a ecúmena guerras frías ou quentes. Os seus poemas ao Che ou Cernuda e as cartas que troca con Ramón Piñeiro desvendan o seu compromiso de cristiao avanzado e a crenza de que se achegaba a parusía revolucionaria, baixo o avatar de profecía marxista ou ben en forma de teoloxía da liberación.

Nesa tesitura ideolóxica ollecen as primeiras narrativas (*Vento ferido* e *Cambio en tres*), en liña co neorrealismo aderezado cun case nada de desasosego existencialista. Os ámbitos rústicos ou suburbanos, un sobrio lirismo, o protagonismo dos mozotes e a violencia irracional que prende con calquera muxica remiten ao Cesare Pavese de *Paesi tuoi*, lido acaso en edición arxentina de 1954 e co título de *Allá en tu aldea* (non era doado traducir a designación orixinal inspirada nun refrán: *Moglie e buoi dei paesi tuoi*). Nos acenos maquinais e nas falcatrúas cometidas por unha especie de autómatos recoñecemos trazos d'O *estranxeiro* de Albert Camus, il propio inducido pola *maniera* dos prosadores ficcionistas norteamericanos (Hemingway, Dos Passos, Faulkner) que describían a tona dos seres humanos e caracterizaban as personaxes através do diálogo ou da acción, prescindindo da introspección psicolóxica. Contodo, creo que estas obras casarianas primeirizas non serían as mesmas sen os antecedentes d'A *esmorga* e *Os biosbardos* de Eduardo Blanco Amor, aínda que no Carlos non se declina a paixón polo bo selvaxe roussoniano encarnado nos furavidas que explica en boa dose o mundo narrativo do “fillo da florista”.

Esta xeira péchase coa publicación en 1975 de *Xoguetes pra un tempo prohibido* e a partir de aí Casares descobre os amores exóticos e a socialdemocracia sueca, de paso que se pon á anqueira de biografar Curros, Risco e Otero Pedrayo, nun solago pasadista que desemboca en tetraloxía histórica: *Os escuros soños de Clío*, *Ilustrísima*, *Os mortos daquel verán* e *Deus sentado nun sillón azul*.

Malia que a primeira entrega deste novo ciclo é unha emenda irónica aos desígnios da musa da historia, percibimos entre bromas e veras o pesadelo do antisemitismo (no relato d'*O xudeu Xacobe*), e esa visión trágica prolóngase no retrato do fanatismo de sancristía, nas vítimas da guerra civil que non se salvan do horror por ben que nolas envolva en celofana humorística; e no axuste de contas cun homiño que se cre Deus e que representa a face contorcida do totalitarismo.

Diríase que Casares ilustra nestes romances a idea de Michel Tournier de que, mentres a natureza é unha cruel esquerdista empeñada en renovalo todo pola brava, a historia vén sendo sempre de dereitas. Detrás desa desconfianza no ruído e na furia do roteiro histórico que semella escrito por un guionista idiota e que ao final non significa ren (Shakespeare), está se cadra o pensamento solar vindicado por Camus n'*O home rebelde*.

O pensador alxerino denuncia o concepto mesmo de historia, que aparece coa Biblia e despois en variantes secularizadas pola ideoloxía alemá, de Hegel e Marx. En face dises grandes relatos que narran a salvación da especie con saña mesiánica e que sacrifican o individuo no altar dun destino providencial que nos trae desde o simio e que nos ha levar á Nova Xerusalén liberal (do mito do Progreso), cristiá ou comunista, Camus volve con Nietzsche ao devir dos gregos, ao pensamento solar do mediodía que ten en conta os límites da natureza humana e enxendra unha moral da medida. Os catro romances do ciclo histórico de Casares constitúen un enérxico protesto contra a desmesura ideolóxica e moralista que ensanguentou os eidos de Europa no século vinte. Por eso nas súas páxinas remanece a tolerancia que Otero sitúa como sofico da beleza moral da Galiza e que os paisanos expresan mediante un adaxio frutal: non me gustan os pexegos pero gústame que os haxa.

O amigo Carlos despediuse das letras e da vidiña cun romance en cuxo título recunca o estío. *O sol do verán* continúa no plano formal a prosa descritiva de *Deus sentado nun sillón azul* pero no fondo regresa ao edén infantil que sempre ten a cor do verao (Caballero Bonald). Estamos nun Beiro *revisited*, acompañámolo á reitoral na que veraneaba co seu tío crego, de xeito que os mellores parágrafos irradian unha luz, unha transparencia nabokoviana, de *Speak, memory*. De resto é un romance sentimental, mesmo con recursos do xénero rosa, se ben arriba a un final aflitivo que o arreda da literatura popular na que non pode faltar o aspecto consolatorio e onde é preceptivo o *happy end*. O autor, nun exercicio de desculpable narcisismo, crea un protagonista homónimo belido, apoteoticamente simpático, descrito como un radiante Apolo através dos ollos dunha rapariga namorada. O ambiente é o dos pazos da Pardo Bazán, con amoríos avoltos dos señoritos e contrapunto cómico-costumista dos criados, porén neste caso Casares áchase plenamente xustificado porque brincou nesa reitoral que de facto era un pazo, non cabe imputarlle un ataque ou ramo de “pacitis” dos que tanto levan

padecido escritores e literatizos galaicos. A min o que máis me interesou foi a descrición das brincadeiras infantís porque, cando un evoca a nenice estribillante e aduaneira por forza acaba naquela sentencia que anotou Hermann Hesse tras visitar un casino de Baden: “Non era o xogo, era a ave do paraíso da alegría”.